

УДК 338.436:658

ББК 65.42

Ф79

*Друкується за рішенням вченої ради
Уманського національного університету садівництва
(протокол №6 від 14 грудня 2016 року)*

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Коденська М. Ю.;
доктор економічних наук, професор Малік М. Й.;
доктор економічних наук, професор Непочатенко О. О.

Формування конкурентоспроможного АПК України в умовах
Ф79 транзитивної економіки / Під ред. д.е.н., професора Ю. О. Пестерчук. –
Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2017. - 220 с.

ISBN 978-966-304-195-7

У монографії викладені результати дослідження проблем розвитку конкурентоспроможного агропромислового виробництва. Значну увагу приділено проблемам діяльності сільськогосподарських товаровиробників з організаційної, економічної та фінансової точок зору. В роботі висвітлено питання інноваційної та технологічної політики забезпечення поступального розвитку АПК України. Зосереджено увагу на основних напрямках розвитку харчової промисловості у контексті євроінтеграції України. Розроблено пропозиції щодо організації сільського малого підприємництва. Враховано висхідні екологічні чинники на подальше функціонування аграрної сфери.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, науковців співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку аграрної економіки.

УДК 338.436:658

ББК 65.42

ISBN 978-966-304-195-7

Уманський національний
університет садівництва, 2017

2.4. Тенденції та особливості розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в ЄС (Пенькова О.Г., д.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)	83
2.5. Коопераційно-інтеграційні процеси в молокопродуктовому секторі України в контексті світових тенденцій (Антощенкова В.В. к.е.н., доцент, Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка)	89
2.6. Маркетинговий аналіз вітчизняного ринку риби (Корман І., к.е.н., Уманський національний університет садівництва).....	97
2.7. Сучасний стан та тенденції розвитку олійно-жирового виробництва в Харківській області (Попов М.О., к.е.н., ст. викл., Національний технічний університет «ХПІ»)	104
2.8. Проблема організації конкурентоспроможного виробництва зерна (Ріпун О.О., аспірант, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучасва)	110
2.9. Стан та перспективи розвитку виробництва насіння соняшника в СТОВ «ІВА» Роздільнянського району Одеської області» (Петренко О.П., к.е.н., Одеський державний аграрний університет)	116

РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

3.1. Проблеми інноваційного розвитку України (Гузар Б.С., доцент, Уманський національний університет садівництва)	122
3.2. Ієрархія рівня інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємств (Волощук Ю.О., к.е.н.; Волощук В.Р., к.е.н., Подільський державний аграрно-технічний університет)	128
3.3. Найважливіші передумови генези інновацій у процесі відтворення земельних ресурсів АПК (Щурик М.В., д.е.н., професор, Івано-Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького)	134
3.4. Рациональне землекористування як складова системи використання та охорони земель (Петренко О.Я., к. е. н., доцент, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучасва)	142

РОЗДІЛ 4. ОСНОВНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ТА ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

4.1. Методологічний підхід до оцінки якості сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки (Шевлад В.Ф., доцент, Уманський національний університет садівництва)	148
4.2. Організаційно-економічні особливості функціонування молокопродуктового підкомплексу України (Кочоміць О.П., аспірантка, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучасва)	154
4.3. Тенденції та перспективи розвитку підприємств сфери виробництва молочних продуктів в Україні (Конєва Т.А. к.е.н., доцент, Марунцук І.О., Чорноморський національний університет імені Петра Могили)	160

виробництва.

Не дивлячись на те, що в минулому в Україні було сформовано потужну галузь машинобудування для АПК, нині ситуація на ринку сільськогосподарської техніки є вкрай складною. Держава не спроможна забезпечити аграрні підприємства необхідними високопродуктивними технічними засобами, що змушує сільськогосподарських товаровиробників використовувати якісну та надійну, хоч і значно дорожчу за вітчизняні зразки, зарубіжну техніку. Зокрема, комбайни класу «John Deere», «Case» та ін. за сезон можуть зібрати урожай на площі 1,5–2 тис. га, тоді як комбайни «Дон», «Славутич», «Нива» – лише 250 – 300 га⁷⁹.

В умовах нестачі фінансових ресурсів та недостатньої відпрацьованості механізму кредитування сільськогосподарських товаровиробників забезпечення виробництва конкурентоспроможної аграрної продукції можливе лише в інтегрованих сільськогосподарських формуваннях, де створено можливості для придбання переважно імпортованої нової та вживаної сільськогосподарської техніки. Використання потужних технічних засобів іноземного виробництва дозволяє інтегрованим формуванням оптимізувати частку питомих постійних витрат у собівартості одиниці продукції, знизити витрати насіння та паливно-мастильних матеріалів на гектар, а також, за рахунок скорочення кількості технічних засобів та збільшення навантаження на одиницю техніки, загальні витрати на утримання машино-тракторного парку.

Таким чином, недостатній рівень забезпеченості аграрних підприємств високопродуктивними технічними засобами негативно позначається на якості виконання механізованих робіт у галузях рослинництва та тваринництва, а отже й на якості сільськогосподарської продукції, її собівартості та конкурентоспроможності. Для покращення рівня технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств потрібні значні капіталовкладення, що зумовлює необхідність прямої участі держави у даному процесі.

2.4. Тенденції та особливості розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в ЄС

Органічне сільськогосподарське виробництво стало альтернативою широкому впровадженню в сільськогосподарську практику синтетичних мінеральних добрив і пестицидів (в 1920-х і 1930-х роках), посиленню спеціалізації та інтенсифікації (в 1960-х роках). Регулювання ж органічного виробництва в світовій практиці бере початок зі стандартів, встановлених самими фермерами. Встановивши основні принципи органічного сільського господарства, виробники і споживачі відреагували на негативні аспекти традиційного індустріалізованого інтенсивного сільського господарства. З середини 80-х років минулого століття в світі починає масово культивуватися органічне землеробство і тваринництво.

Як і в інших сферах регулювання, основні методи державної підтримки розвитку органічного сектору в різних країнах можна поділити на прямі і непрямі. До прямих

⁷⁹ Білоусько Т.Ю. Проблеми технічного забезпечення аграрних підприємств в контексті підвищення їх конкурентоспроможності / Т.Ю. Білоусько // Вісник НТУ «ХП». – 2013. – №52 (1025). – С. 10-11.

методів регулювання відносяться: субсидіювання виробників (постійне або при переході на органічне виробництво), покриття витрат на сертифікацію та інспекції, субсидіювання споживачів на придбання органічних продуктів; пільгове кредитування. Серед непрямих методів регулювання основними є: нормативно-правове регулювання; стимулювання збуту та просування продукції; дослідження та освіта в сфері органічного виробництва; підтримка громадських організацій та інституціональна підтримка.

Світова практика показує, що початково основною формою регулювання органічного виробництва було розроблення відповідних стандартів. Так Франція стала першою країною Європи, що ухвалила в 1980 році національне законодавство в сфері органічного сільськогосподарського виробництва.

Перші міжнародні правила «Базові стандарти» (Basic Standards), гармонізовані Міжнародної федерацією рухів органічного сільського господарства (IFOAM), з'явилися в 1983 році. Ці Базові стандарти визначили в узагальненій формі мінімальні вимоги до органічного сільського господарства і створили основу для написання більш детальних стандартів⁸⁰.

На даний час виділяють такі типи органічних стандартів:

- міжнародні або міжурядові рамкові стандарти (Міжнародні базисні стандарти IFOAM або положення Комісії по «Продовольчому Кодексу» (Codex Alimentarius Commission));

- основні діючі стандарти (нормативи «ЄС 834/2007», «ЄС 889/2008» – для країн Євросоюзу; National Organic Program (NOP, «Національна Органічна Програма» – для ринку біопродуктів США; стандарти Japanese Agricultural Standard (JAS) – для ринку біопродуктів Японії);

- додаткові стандарти Асоціацій або окремих виробників органічної продукції (стандарти Асоціації виробників органічних харчових продуктів «Еколанд» (Ekoland, Польща), стандарти фермерських господарств Німеччини (Bioland, Demeter, Naturland, Gaa, Biopark) та ін.).

За останні три десятиліття показники виробництва органічних продуктів харчування і ведення органічного сільського господарства в ЄС стабільно зростали. На сьогодні Європейський Союз має більш ніж одну чверть органічної сільськогосподарської землі в світі, і можна очікувати, що зростання площ органічних сільськогосподарських земельних ділянок буде набагато вище в майбутньому, внаслідок ефективної спільної сільськогосподарської політики ЄС (CAP). Наприкінці минулого століття Європейський союз змінив пріоритети своєї спільної сільськогосподарської політики (CAP) і в даний час CAP орієнтований насамперед на розбудову багатофункціонального сільського господарства. Важливою частиною цієї концепції є також охорона навколишнього середовища та підтримка розвитку органічного землеробства.

Данія стала першою європейською країною, яка ввела національну програму підтримки органічного сільськогосподарського виробництва в 1987 році. В той час Німеччина здійснювала підтримку перетворень в органічному сільському господарстві в рамках програми екстенсифікації ЄС (№ 4115/88). До 1996 року всі держави-члени ЄС, за винятком Люксембургу, ввели політику підтримки органічного

⁸⁰ Можливості державної підтримки для розвитку органічного сільського господарства. Досвід інших країн / за ред. Іржі Урбана. К.: ФОП Золорожна С.О. 2013. – 124 с.

землеробства в рамках Агроекологічної Програми (№2078/92). Підтримка органічного виробництва склала майже 190 млн. єкю в 1996 році та збільшилася до понад 260 млн. єкю в 1997 році. Незважаючи на загальні рамки цієї програми і нормативно-правової бази, наданої ЄС, ставки платежів, право на їх отримання та інші умови в кожній країні варіювалися в широких межах, особливо щодо продукції тваринництва⁸¹.

Варто відзначити, що широке використання прямих методів регулювання розвитку органічного виробництва характерне переважно для країн ЄС. Європейське сільське господарство і особливо його органічна частина в значній мірі субсидуються не тільки окремими членами ЄС, але і за рахунок бюджету ЄС. В результаті збільшення розміру платежів, що підтримують органічне сільське господарство постійно збільшується частка органічного сільського господарства в ЄС. Найбільші прямі бюджетні виплати виробникам здійснюються в країнах «старої» Європи, а найменші – в нових членах ЄС. Так, в Німеччині допомога на початку впровадження методів органічного сільського господарства в 2013 році коливалася, залежно від призначення земель, від 210 до 950 євро на гектар, а на подальшу підтримку цих методів – від 170 до 750 євро на гектар. А в Польщі допомога на початку впровадження методів органічного сільського господарства коливалася, залежно від призначення земель, від 84,5 до 461,1 євро на гектар, а на подальшу підтримку цих методів – від 66,6 до 394,5 євро на гектар.

Окремі країни Європи, наприклад Нідерланди, уже не застосовують державне стимулювання у розрахунку на гектар площі, надаючи перевагу стимулюванню попиту на органічну продукцію. Бюджетом Данії передбачено фінансування 60% органічних продуктів, що купуються для їдалень шкіл і державних закладів.

У більшості європейських країн є можливість отримати пільгове кредитування органічного виробництва і діють програми на відшкодування витрат, пов'язаних із його сертифікацією.

Якщо ж проаналізувати розвиток екологічно чистого сільськогосподарського виробництва в ЄС слід підкреслити, що органічне сільське господарство та ринок органічних продуктів знаходяться під впливом державних субсидій і розміру та динаміки ВВП. Очевидно також, що їх зміни мають різний вплив на органічне сільське господарство та розвиток ринку в окремих країнах ЄС. У випадку деяких країн спостерігається значуща кореляція і високий рівень еластичності між розвитком органічного землеробства, з одного боку, і розміром державних витрат і динаміки ВВП, а в деяких країнах рівень взаємної кореляції і еластичності обмежений.

Результати досліджень чеських науковців Л. Смітки та А. Белової свідчать, що державні витрати не є основним стимулом для зростання органічного сільського господарства в більшості країн ЄС⁸². Проте такі витрати можуть розглядатися як важливий фактор, що впливає на розвиток екологічно чистого сільськогосподарського виробництва, особливо в Чехії, Данії, Франції, Греції, Італії, Литві, Латвії, Естонії, Люксембурзі, Словаччині та Великобританії. Набагато більш значущими стимулами, що підтримують розвиток органічного

⁸¹ Lampkin N. The policy and regulatory environment for organic farming in the European Union/ Nicolas Lampkin, Carolyn Foster, Susanne Padel, Peter Midmore [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://orgapet.orgap.org/references/organicfarmingineurope-v011.pdf>

⁸² Smutka L. European Union – Basic development trends in organic farming/ L.Smutka, A. Belova// Научный журнал НИУ ИТМО. Серия «Экономика и экологический менеджмент», 2013. - №2. [Електронний ресурс]: <http://www.economics.ihbt.ifmo.ru>

сільськогосподарського виробництва, є розвиток економіки і особливо зростання доходів (продуктивність економіки).

Прямі методи підтримки та створення нормативно-правової бази регулювання виробництва органічної продукції відіграли вирішальну роль у формуванні пропозиції. Подальше розширення попиту на органічну продукцію прямо пов'язане із непрямими методами регулювання у таких напрямках: наукові дослідження і освіта, збір даних і аналіз управління ризиками; інформаційна, консультативна та маркетингова підтримка учасників ринку органічного сільського господарства.

Варто відзначити, що дослідження в сфері органічного сільського господарства організовано по-різному в європейських країнах. До 1980-х років вони в основному проводилися приватними науково-дослідними інститутами, які були рушійною силою для розвитку досліджень з органічного землеробства, починаючи з 1920 року. У 1980-ті роки перші університети включили органічне землеробство в навчальні програми, в 1990-і роки перші дослідні проекти з органічного сільського господарства почали фінансуватися ЄС, що сприяло кращому співробітництву дослідників на європейському рівні. Сьогодні дослідження в сфері органічного сільського господарства фінансуються в рамках національних дослідницьких програм або національних планів дій, а також в рамках європейських проектів.

На сьогодні Європейський союз є великим споживачем і виробником органічних продуктів. З середини 1980-х років тільки загальна площа сільськогосподарських угідь під органічне виробництво в ЄС збільшилася до 6,24 млн. га в 2005 році, до 9,5 млн. га в 2011 році та до 10,3 млн. га в 2014 році. Варто відзначити, що за цей часовий проміжок зросла і кількість країн-членів ЄС. На органічне сільське господарство припадає 5,7% сільгоспугідь в ЄС. Кількість виробників органічної продукції збільшилася з 163510 в 2005 році до 236042 в 2011 році і до 257525 в 2014 році. Частка органічних сільськогосподарських угідь в загальній площі відведеної під сільське в ЄС збільшився з 3,5% в 2005 році до 5,4% в 2011 році та 5,7% в 2014 році (табл.1).

Так, найбільші частки органічних сільськогосподарських угідь в загальній площі сільськогосподарських земель в Австрії, Естонії, Швеції, Чехії, Латвії, Фінляндії, Італії, Словаччини та Словенії – їх частки знаходяться в межах 8% - 20%. З іншого боку, низька частка - менше ніж на 3% - можна знайти в Угорщині, Люксембурзі, Нідерландах, Румунії, Кіпрі, Ірландії, Болгарії та Мальті.

Якщо ми аналізуємо темпи зростання розвитку органічного сільського господарства в окремих країнах, то можемо бачити, що протягом аналізованого періоду розмір органічних сільськогосподарських угідь збільшилася на 64%, а кількість виробників, які роблять бізнес в органічному сільському господарстві збільшилася на 56%. Найбільш динамічний розвиток органічного виробництва в наступних країнах: Болгарії, Польщі, Іспанії, Бельгії, Румунії, Литві, Швеції, Естонії, Словаччині, Франції, Чехії, Латвії, Мальті та Ірландії. Слід підкреслити, що особливо в Болгарії, Польщі, Іспанії, Кіпрі, Бельгії, Румунії, Литві, Швеції та Естонії розмір органічних сільськогосподарських угідь протягом аналізованого періоду збільшився в понад в два рази. В цілому за аналізований період майже у всіх країнах ЄС значно зросла кількість виробників, що діють в органічному сільському господарстві (за винятком Великої Британії, Фінляндії та Данії).

1. Окремі характеристики органічного сільського господарства в ЄС в період 2005 – 2014 рр.

Країна	Площа органічних земель, га			Частка органічних сільгоспугідь в загальній площі земель сільськогосподарського призначення, %			Виробники органічної продукції		
	2005р.	2014 р.	2014/2005	2005р.	2014р.	(+,-) в.п.	2005р.	2014р.	2014/2005
Австрія	479817	525521	1,1	16,7	19,4	2,7	20391	22184	1,1
Бельгія	22996	66704	2,9	1,7	4,9	3,2	733	1648	2,2
Болгарія	2432	74351	30,6	0,05	2,4	2,35	978	3893	4,0
Велика Британія	612996	521475	0,9	3,8	3,0	-0,8	4263	3526	0,8
Іречія	288737	256131	0,9	3,5	3,1	-0,4	14614	20186	1,4
Данія	134129	165773	1,2	5,2	6,3	1,1	3036	2565	0,8
Естонія	59742	155560	2,6	7,2	16,2	9	1013	1542	1,5
Ірландія	35266	51871	1,5	0,8	1,3	0,5	957	1275	1,3
Іспанія	622762	1710475	2,7	2,5	6,9	4,4	15693	30602	2,0
Італія	1069462	1387913	1,3	8,2	10,8	2,6	44860	48662	1,1
Кіпр	1017	3887	3,8	0,1	2,7	2,6	225	743	3,3
Латвія	104235	203443	2,0	6,1	11,2	5,1	2873	3497	1,2
Литва	64544	164390	2,5	2,1	5,7	3,6	1811	2445	1,4
Люксембург	3243	4490	1,4	2,5	3,4	0,9	72	79	1,1
Мальта	14	34	2,4	0,14	0,3	0,16	6	10	1,7
Нідерланди	48765	49159	1,0	2,5	2,5	0	1468	1706	1,2
Німеччина	807406	1047663	1,3	4,7	6,3	1,6	17020	23398	1,4
Польща	159709	657902	4,1	1,1	4,3	3,2	7182	24829	3,5
Португалія	211501	212346	1,0	5,6	6,3	0,7	1479	3029	2,0
Румунія	92770	289252	3,1	0,7	2,1	1,4	2920	14151	4,8
Словаччина	90206	180307	2,0	4,8	9,5	4,7	196	403	2,1
Словенія	23499	41237	1,8	4,8	8,9	4,1	1718	3293	1,9
Угорщина	128576	124841	1,0	3,0	2,7	-0,3	1553	1672	1,1
Фінляндія	147587	212653	1,4	6,7	9,4	2,7	4359	4247	1,0
Франція	550488	1118845	2,0	2,0	4,1	2,1	11402	26466	2,3
Хорватія	7355	50054	6,8	0,2	3,8	3,6	265	2194	8,3
Чехія	254982	472663	1,9	5,6	11,1	5,5	829	3866	4,7
Швеція	222738	501831	2,3	7,0	16,4	9,4	2951	5406	1,8

Джерело: складено автором за ⁸³84

⁸³ The world of organic agriculture. Statistics & emerging trends 2006. / Helga Willer, Minou Yussefi. – International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM), Bonn Germany & Research Institute of Organic Agriculture FiBL, Frick, Switzerland, 2006. - 213 p.

⁸⁴ The world of organic agriculture. Statistics & emerging trends 2016. / International Federation of Organic Agriculture (IFOAM), Bonn Germany & Research Institute of Organic Agriculture FiBL, Frick, Switzerland, 2016. - 340 p.

Вагомими показниками, що характеризують розвиток органічного сільського господарства в ЄС є значення розвитку органічного ринку. У той час як в 2005 році розмір органічного ринку в ЄС становив близько 11,8 млрд. євро, в 2011 році це було вже 19,7 млрд. євро, а в 2014 – 24 млрд. євро. Вартість реалізованих органічних продуктів на душу населення збільшилася з 23,6 євро в 2005 році до 47,4 євро в 2014 році. Однак, значення споживання органіки на душу населення значно варіюється по країнах ЄС (табл. 2).

2. Розвиток ринку органічних продуктів в ЄС в період 2005 - 2011 в період 2005 – 2014 рр.

Країна	Продажі на внутрішньому ринку, євро на душу населення			Внутрішній обсяг продажів, млн. євро		
	2005р.	2014 р.	2014/2005	2005р.	2014р.	2014/2005
Австрія	54,69	127	2,3	450	1065	2,4
Бельгія	21,95	39	1,8	230	435	1,9
Болгарія	0,13	1	7,7	1	7	7,0
Велика Британія	38,74	36	0,9	2333	2307	1,0
Греція	4,50	5	1,1	50	60	1,2
Данія	56,65	162	2,9	307	912	3,0
Естонія	2,97	н/д	-	4	н/д	-
Ірландія	15,87	23	1,4	66	105	1,6
Іспанія	6,91	21	3,0	300	998	3,3
Італія	18,87	35	1,9	1100	2145	2,0
Кіпр	1,94	2	1,0	2	2	1,0
Латвія	0,87	2	2,3	2	4	2,0
Литва	0,59	2	3,4	2	6	3,0
Люксембург	88,14	164	1,9	41	90	2,2
Мальта	н/д	н/д	-	н/д	н/д	-
Нідерланди	25,67	57	2,2	419	965	2,3
Німеччина	47,29	97	2,1	3900	7910	2,0
Польща	0,79	3	3,8	30	120	4,0
Португалія	0,69	2	2,9	7,29	21	2,9
Румунія	0,09	4	44,4	2	80	40,0
Словаччина	0,74	1	1,4	4	4	1,0
Словенія	2,00	27	13,5	4	49	12,3
Угорщина	0,59	2	3,4	6	25	4,2
Фінляндія	15,25	41	2,7	80	225	2,8
Франція	31,66	73	2,3	2000	4830	2,4
Хорватія	н/д	23	-	н/д	99	н/д
Чехія	1,17	7	6,0	12	77	6,4
Швеція	47,95	145	3,0	433	1402	3,2

Обсяг реалізованих органічних продуктів на ринку ЄС збільшився за досліджуваний період часу на 103%. Середньорічний темп зростання продажів досяг майже 9%. Найбільш швидко розвивалися ринки органічних продуктів в Румунії та Словенії, а найбільшими споживачами органічної продукції є Німеччина (33% від

загального обсягу реалізації ЄС), Франція (20%), Великобританія (9,6%), Італія (9%), Швеція (5,8%), Австрія (4,4%), Іспанія (4,2%), Нідерланди (4,0%), Данія (3,8%) і Бельгія (1,8%). Сукупна частка зазначених вище країн на ринку європейських органічних продуктів »становить понад 95,6%.

Аналізуючи розвиток ринку органічних продуктів ЄС, також необхідно зазначити, що існують значні відмінності серед окремих країн щодо обсягів продажів на душу населення (табл. 2).

У той час як в Люксембурзі в 2014 році загальні витрати на органічні продукти складають близько 164 євро на особу за рік, в Словаччині та Болгарії це тільки 1 євро на особу за рік. На основі аналізу можна стверджувати, що ринок органічних продуктів ЄС швидко розвивається, а частки основних гравців є більш-менш стабільними, лише Великобританія скоротила свою частку в органічному ринку ЄС протягом аналізованого періоду. Результати аналізу динаміки споживання на душу населення дозволяють зробити висновок про готовність європейських споживачів витрачати гроші на органічні продукти.

В якості висновку слід зазначити, що впродовж 2005-2014 рр. органічне сільське господарство та ринок органічних продуктів ЄС активно розвивався. Розміри органічних сільськогосподарських угідь та кількість виробників збільшилися. Дуже важливим фактором, що впливає на зростання виробництва органічної продукції є зростання цін на неї і зростання споживчого попиту. В аналізованій період значне зростання органічного сільськогосподарського виробництва зафіксовано в нових країнах-членах ЄС (в списку кращих десяти країн, які продемонстрували найбільш значне зростання органічного сільського господарства є сім нових членів ЄС). Загалом, очевидно, що органічне сільське господарство являє собою певну ринкову нішу на європейському ринку сільськогосподарської продукції. Його розвиток пов'язаний насамперед з новими тенденціями споживання, а також зі зростанням економіки окремих країн і доходів на душу населення в них. Зростання органічного виробництва стимулюється більшою мірою розширенням споживчого попиту, ніж державними субсидіями.

2.5. Коопераційно-інтеграційні процеси в молокопродуктовому секторі України в контексті світових тенденцій

На сучасному етапі становлення патріотичної свідомості громадян, яке повинно бути направлене в першу чергу на укріпленні найсильніших конкурентоспроможних сторін народного господарства та розвитку можливостей національної економіки, відродження славетної української молочарської кооперативної діяльності – є одним з пріоритетних завдань українського суспільства. При цьому варто відмітити, що українське суспільство в цьому випадку може бути представлене виключно простими селянами, які поставлені в нерівні умови з великими агроформуваннями, хоча б в питаннях цінової політики. Адаже започаткування коопераційного руху пов'язують саме з потребою встановити справедливую ціну на власну сільськогосподарську продукцію самими ж виробниками.

Наразі коопераційно-інтеграційні процеси – є одними з найважливіших напрямків глобалізаційних процесів в світовій економіці. Варто зауважити, що